

մատնահետք.

ու դեռ քո երկիրն է մի կարաս երեխա,
ու դեռ քո երկիրն է մի սյունի պատեպատ,
թե թողմնես-հեռանաս՝ կրակով կիսալա,
թե պահես ծոցիդ մեջ իբրև իին մագաղաք,
ու թվա՝ թե ներսից քո որդը հայտնվեց,
ու թվա՝ թե ներսում քո վեճը երերաց-
քեզ ո՞վ է լրելու-սիրելով արձակես,
քեզ ո՞վ է սիրելու-կարոտող հասկանաս,
երբ շորիդ աղ ընկնի, ու մատիդ մատնահետք.
օ, խամրած հաղթանակ, ճշտված տեսակետ,
պահպանող զարիվայր, ու հրող հարթություն
ուր թոշուն ընկել է, թե՝ հրաշք պատահեր,
ուր թոշուն ընկել է, թե՝ թիկն մաքրություն.

ո՞վ ասի՝ այս ի՞նչ է – չի իջնում քո վրա,
ո՞վ ասի՝ այս ի՞նչ է – մատնություն կատարվի,
ու հետո քո մեղան կինչի արդարեւ,
ու հետո քո գժաց հերքը կիսանգարվի,
երբ շրթիդ աղ ընկնի ու մատիդ մատնահետք,
և կի կլոնենա պակասը քարերիդ այստեղ՝ քո ճակատին ու այստեղ՝ կողիդ մեջ,
ահա քո մարմինը քո հոգուն հավասար,
ահա քո մարմինը ծաղկելիք նշենի,
ու թե քո մարմինը հեռանալ ուզենա,
ու թե քո մարմինը մատնվի փշերի
հիշիր՝ քո մարմինն էր քո հոգուն հավասար,
հիշիր՝ քո մարմինն էր ծաղկելիք նշենի,

ու դեռ քեզ ձգում է մղումը երկրավոր,
ու դեռ քեզ ճնշում է հղումը երկնային-
ո՞ներորդ ճյուղին է քո լույսը հարկավոր,
ո՞ներորդ տերևն է հազուստը մարդկային.
թիթեռն այս քո միջից ու քո դեմ չքառա՞վ,
ուրուն այս քո միջով չճախրե՞ց գուպարի,
իմ մեջքին թթռած ժայռեր են տաքանում,
ու ցավը գգում է պակասն իր քարերի
այստեղ՝ իր ճակատին, այստեղ՝ իր կողերում,
հետո՞ ինչ թե վրան տերևն էր թգենու,
հետո՞ ինչ - որ եղա ինձ նետվածքը բումերանգ,
և արյոյր չէ՞ր ասել նա ինչ-ինչ տեղերում,
թե թանկ է նստելու իմ սերը ձեզ վրա-
այսքան հասկ չպիտի խանձ-

վեր մի օրում, այսքան արտ չի կարող մեկ օրում հնձվել-
և արյոյր չէ՞ր ասի նա ինչ-ինչ տեղերում-
այսքան վաղ չպիտի կոչումը շնորհվեր,
այսքան շուտ չպիտի տիտղոսությունը բարձրանար-
քո շրթին արյուն կա, քո մատին մատնահետք,
ու թանկ է նստելու իմ սերը քեզ վրա,
երբ հայրը ցանկանա ուրկանն իր կալիկատել,
զավակը ուզենա մակույկն իր բարձրանալ,
այս թուփը քեզ տրված թալիս-
ման համարիր,
այս ծիլը քո կրծքին, քեզ հետ է ծելու,
ես ունե՞մ իրավունք ընդված ինձ այսիւ-
իմ մաշկը մեկնությամբ թոթա-
փողի փշերում
ինձ տրված ջերմությամբ վեր-
շնություն ծիծաղել....

ՊԱՏՎԱԿԱՆ
ՂՈՒԿԱՅԱՆ 90

ՎԵՐՁԻՆ ԾԱՂԻԿԸ

Նավ բարձրացողների հետ մի փոքրիկ ծաղկեփունջ էլ բարձրացավ: Նավի շարժվելուն պես ծաղկեփունջ երևակ հարկում իմ ոստքերի տակ՝ բարդիրն սեղմանվան նույրը ու սպիտակը մատնահետք: Ծաղիկն ուժեղացավ:

Կողքին կամքնած տղաներից մեկը մոտեցավ աղջկան:
- Դո՞ւ եք սիրուն, թե՞ ծաղիկ-
երը:

Աղջիկը նայեց ձեռքի ծաղկեփունջին ու չժպատաց:

Նայած թե ո՞վ է համեմատողը:
Տղան մտքերը հավաքեց.
- Դո՞ւ ավելի գեղեցիկ եք:
- Ուրեմն ծաղիկներին լավ չեք նայել.- մեջ ընկա ես:

Աղջիկը գլուխն առաջ ծգեց, որ ինձ տեսելու հնարավորույուն ունենա:

Ես անտարբեր նայեցի ջրի վրա երևացող կանաչ լուսարձակին:

- Բարձրանանք վերև, - շշնջաց տղան, - նավախելից ամեն ինչ այնքան լավ է երևում:

- Այստեղից երևացած էլ բավական է,- պատասխանեց աղջիկը:

Երկարավիզ շեկվիկը գլուխը նորից երկարեց...

Պատասխանի փոխարեն, աղջիկը սկսեց ինչ-որ եղանակ մօմռալ:

Երկարավիզը համարեց: Աղջիկը նույն անտարբերությամբ շարունակեց երգել...

- Զրի մեջ դմեիք... - աղջկա հայացը որոնելով շարունակեց շեկվիկը,- ձեռքերիդ մեջ կրառան ծաղիկները:

- Ծաղիկների թառամելը ոչինչն թառամած մարդկանց ուշադրույունը դեպի «ծաղիկները», այդ է զարմանալի...:

Երկի կրակոցն ուժեղ էր, որ շեկվիկը ցավատանջվեց. դեմքին կնճիռները շատացան և, որպես տարիք առած մարդու դրոշմ, մնացին նրա աչքերի անկյուններում, ճակատին, բերանի երկու կողմերում:

Աղջիկը շարունակեց նոյն եղանակը... իսկ նա այդպես էլ պապամձվեց: Երկար ժամանակ քարացավ տեղում և, վերջապես, հեռացավ պարտված:

Ինձ մոտ կանգնած գույգն էլ հեռացավ! Երկի նավի մյուս կողմը: Ակնոցավոր մարդը շատ երկար կանգնեց... Բայց վերջապես նա էլ...

Նավի առաջամասում երկուս

էինք: Դենվել է ինձ բազրիքին: Աղջիկն այլան չէր երգում: Լուրյունը խախտում էր լայնահուն Վոլգան, որ բախվելով նավին աղմկում էր, քանու հետ միանալով:

Տախտակամածի վրա լսվող ունաճայնը մոտեցավ, անցավ մեզանից, հետո ետ դարձավ ու ցցվեց երկուսի արանքում:

Նավի աշխատող տղան սկզբուն ինձ նայեց, հետո՝ աղջկան:

- Չե՞ք մրսում:

- Ոչ,- չոր պատասխանեց աղջիկը:

Տղան սահելով մոտեցավ:

Աղջիկը հեռու քաշեց ու սկսեց քիչ առաջքավ ծանոր եղանակը:

Տղան ինչ-որ բան հարցրեց, հետո՝ սպասեց...

Աղջիկը, խոնավ մագերը ետ տանելով, կրացավ դեպի գետը. ասես երգն էր հարմարեցնում ջրի նվազին:

Քամին այնքան սասալյացավ, որ աշքերս արցունքությունից:

Տղան աշքերը տրորեց, տրորեց ու հեռացավ:

Դեռվից, շատ հեռվից, լուսատիկների նման փայլվելոց մի բլուր. երկի քաղաք էր:

- Ժամացուց ունե՞ք,- քամու սուլոցի մեջ լսվեց աղջկա ձայնը:

- Ունեն, նեկն անց է...

- Ուշ է,- ասաց աղջիկն ու չարժվեց տեղից:

- Նայած հ՞մ համար...

- Ֆեն հարկավոր չէ:

- Բնոյները ինձա ինչո՞ւ նավարերել:

- Ինչու... մի քիչ համար էլ...

Նավը մոտենում էր Վոլգոգրադին:

- Չորս ժամ կանցնում է այստեղ, - միջանցքի պատուհանին ավելի մոտեցավ աղջիկը:

Դիր:

Սի պահ ինձ թվաց, որ այդ գեղեցիկ աղջկան պատրաստ եմ արդեն վիրավորել: Բայց ոչ... Նա հաճախ էր ինձ նայում ժպիտով ու հաճախ էլ խոսում, կատակում, ծիծաղում:

- Այս երևացողն էլ նավահանգստն է, գնանք տոնմ վերցներ վաղված վահար, որ շատ չուշանա:

Գուցե ինձ զավածությունից դուրս բերելու համար էր այդպես համգիտած աղջկան աղջկան մոտենու...»:

Ըստ աղջկան մոտենու վահար մարդկան մակարդակ չափում էր աղջկան մոտենու վահար մարդկան մակարդակ մասին:

Փորձեցի բղավել. հայերեն իին ճնորված լրագիր ընկավ ձեռքու:

Նա ինձ տեսավ միջանցքում և այնպես ժպտաց, որ ջերմություն անցավ մարդնուվս...

- Այդպես էլ չընեցի՞ք:

- Ոչ:

- Ինձանից հետո կատաղե՞ց Վոլգան:

- Սարսակելի:

- Ես էլ եկա, Դուք այնպես մտախու էր նայում հեռուները, որ չանկացաց խանգարել:

- Ինուր...

Նավը մոտենում էր Վոլգոգրադին:

- Չորս ժամ կանցնում է այստեղ, - միջանցքի պատուհանին ավելի մոտեցավ աղջիկը:

Դյուրանցում մի կերպ տեղավորվելուց հետո Ալլան ինձ տարավ զարմանահարաց մի վայր, ուր ամեն կողմ արձաններ, արձաններ ու ամեն կողմ պատերազմ, պատերազմ:

Ալլայի ձեռքին մի ծաղիկ մնացած անցացած դրեցին «Մամակ Կուրգան» բլուրում մի հուշարձանի ուժքերի տակ:

Վոլոյդա Արտավազի Յարությունը մնում է ենտալ կերպար, կենսագործություն ունեցող անձնավորություն: Ծնունդով Գյումրիից է, հասակ է առել մանկավարժների ընտանիքում, արմատները գալիս են պատմական Կարին նահանգի Բասեն գավառից: Ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետը, ֆիզիկամաքնաբանական գիտությունների դոկտոր է, պրոֆեսոր: Ծուրջ կեսդարյա գիտամանկավարժական գործունեության ընթացքում Վ. Յարությունյանը հրապարակել է հարյուրից ավելի գիտական հոդվածներ, որոնք տպագրվել են թե՛ հայկական, թե՛ միջազգային ճանաչված մասնագիտական պարբերականներում: Նա բազմաթիվ գեկուցումներով հանդու է Եկեղեց տարբեր երկրներու կազմակերպված գիտաժողովներում: Սերունդներ է կրթել Գյումրու, Վանաձորի և Երևանի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում:

4. Հարությունյանի անցած ուղղությունը համապատասխանութեաւ:

4. Հարությունյանի անցած ուղղությունը լիարժեք չի լինի, եթէ անգամ սեղմ չանդրադաշտնակը նրա արգասավոր ու բազմաշերտ գործունեության մի այլ կողմի: 1983-1987 թթ. անշան ամիսներին Կ. Հարությունյանի

ՄԻԱԳՎԱՄ ՄՈՆՊԵԼՅԵԱՆ

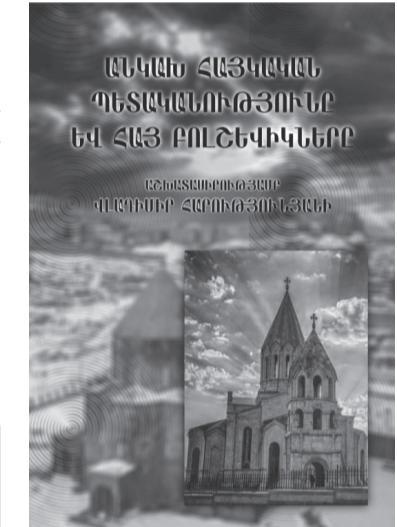
2008 թվականի հունիսի վերջն էր: Մոնպեյեում էի: Մասնակցում էի «NANOTUBES-2008» միջազգային գիտաժողովին: Որպես քյափիբե երկրի «քյափիբ» ներկայացուցիչ հնձ տեղափորձ էին «Guest House»-ում տեղի համալսարանի հանրակացարանում օրն ընդունելու տասնիննագ եկոր վարձավճարով: Նետարածիս ինքնարիթը շաբաթ-լուս կիրակի գիշերվաժանը 2-3-ի կողմերն էր, և գիշերը չխեղանալու համար որոշեցի այդ վերջին օրը էլ ոչ մի տեղ չգնալ, ցերեկն էլ մի քիչ քնել: Ու առավոտվանից՝ նախաթռչչային տրամադրությամբ, մի տեսակ ծուլացած ու բուլացած, կամազուրկ ընկած էի սենյակումն: Ի մի էի բերում և ըմբոշնուում մեկշաբաթյա տպակորությունները, տեսածն ու իմացածք: Չորմետացիների կառուցած և մինչ օրս կանգուն ակվետրուկը, Լյուդրովիկոս՝ արդեն չեն հիշում որերորդի ծիավոր արձանը, որն իսկույն, հայի «խասայաթին» հավատարին, հենց տեղում համեմատեցի երվանդ Թոշարի երկու առավել հայտնի կերտվածքների հետ: Թե ում օգտին էր համեմատությունը,

հետզինետ գրավում էր, ծգում-տանում էր իր հետ: Մեկ թե երկու անգամ այլ տեղ լսած այդ երգի «մոնպեյեական» տարբերակի գրավչության ու կախարդանքի գաղտնիքն այն էր, որ աֆրիկու-իները երգ չին սովորում կամ էլ՝ սովորած երգը կատարում: Ամեն անգամ հերթական փորձի հետ՝ նրանք ԵՐԳՈՒՄ էին ու էլի՝ ԵՐԳՈՒՄ էին: Զայներն էլ թեև անշշակ, բայց եղ ինչքա՞ն բնական հնչող, ինչքա՞ն մաքրուր: «Ոնց որ ֆանտա-կոլան ու աղբյուրի զուլալ ջուրը»՝ մոքիս մեջ համեմատություն արեցի ես:

Ու եղ առողջ, մաքրուր ձայնը, այդ ԵՐԳՈՒՄ երգը ի վերջո իրենց գործն արեցին: Ինչպես որ լինում է ցանկացած մաքրուր ու անարատ բանի հանդիպելիս, հիմա էլ՝ հոգի մի տեսակ կծկվում, հեսոս մեկից բացվում է, ու էս գետնից-հողեղնից կտրվում, վեր ես մղվում, սկսում ես դու էլ քո եռթյամբ արդեն ընդունել ու արձագանքել, շնչառությանդ միջով անցկացնել տեսածդ ու լսածդ: Զգիտեմ քանի ժամ, բայց քավականին երկար՝ մինչև երե-

Օեղվել ու զայրանալ եղավ: Հակառակը, աֆրիկուհիների կողմից անվերջ անգամ հնչեցրած երգը հետպիհներ գրավում էր, ձգում-տանում էր իր հետ: Մեկ թե Երկու անգամ այլ տեղ լսած այդ երգի «մոնայելեական» տարբերակի գրավչության ու կախարդանքի գաղտնիքն այն էր, որ աֆրիկուհիները երգ չէին սովորում կամ էլ՝ սովորած երգը կատարում: Ամեն անգամ հերթական փորձի հետ՝ նրանք ԵՐԳՈՒՄ էին ու էլի ԵՐԳՈՒՄ էին: Զայներն էլ թեև անմշակ, բայց եդ ինչքա՞ն բնական հնչող, ինչքա՞ն մաքուր: «Ուս որ Ֆանտա-կոլան ու աղբյուրի զուլալ ջուրը»՝ մտքին մեջ համեմատություն արեցի եմ:

ՎՈԼՈՂՅԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀԱՐՄԱՆԱԿԻ ՄԱՐԴԻ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ 75

ԿԱՐՍԻ ՄԱՐԶԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԿԱԶՄՈՒՄ
(1919 Ապրիլ – 1920 Հոկտեմբեր)

ԿԱՐՍԻ ՆԱԿԱՏԱԳՈՒՅՑ
ՍԱԵՓԱՆ ՊՈՐԱՆԵԱՆԻ ՑԻԵՐԱ
աշխատավորապես՝
ՎԱՐԴԱՐԻ ՅԱՐԱՒԹՅՈՒՆՆԱՒ

**ԱՆԴՐԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԿԱՐՄԻ
ՎԵՐՑՎԱԿԱՆԱԿԱՐ**

Կազմակերպած արշավախումբը
իրականացրել է Արցախի տար-
բեր շրջաններում /Մարտակերտ,
Շահումյան, Ղաղորու և Քարվա-
ճառ/ պատմաճարտարապետա-
կան մի շարք հուշարձանների
ուսումնափրում, նոր կոթողների
հայտնաբերում և գրանցում:

Հետազոտությունների արդյունքները հետազայում դրվել են գիտական շրջանառության մեջ՝ տպագրվելով՝ մասնագիտական մանուլում և Արցախին նվիրված ուսումնասիրությունների հատորներում։ Արցախյան շարժման սկզբից ի վեր եղել է իրադարձությունների կիզակետում, հատկապես՝ Գյումրիում իրականացնելով կազմակերպչական մեծ աշխատանք։ Արցախյան առաջին պատերազմի ողջ ընթացքում գործուն մասնակցություն է ցուցաբերել մարտնչող երկրամասի պաշտպանությանն օժանակելու հարցերում։ Խիստ կարևոր են (1918-1920 թթ.) Յայստանի Յանրապետության դերի ու նշանակության, դրանց իմաստավորմանն ու հանրայնացմանը միտված, Վ. Յարությունյանի աշխատասիրությանք իրատարակված հատորները, որոնք մեծ նասամք բովանդակում են անտիպ փաստաթրեթեր, հուշեր ու նամակներ։ Դրանց կարող եք ծանոթանալ:

www.vharutyunyan.com կայքում:
Դավելենք նաև, որ Փիզիկոս
պրոֆեսորն օժտված է յուրօրի-
նակ հումորի գացումով, քննա-
կան դիտողականությամբ, հռե-
տորական ձիրով և անժխտելի
գրական շնորհով, որի վկայութ-
յունը է սարու ներկայացվող հոլ-
լանակարում:

շապատուսը:

Յոր ու կես տասնամյակ բոլորած հարգարժան պրոֆեսորին մաղրում ենք երկար և առողջ ստեղծագործական տարիներ՝ իր արգասավոր գործունեությունը շարունակելու, որը, անկասկած, ավանդ է բերում մերօրյա հայկական պետականության կայացման և սառնորակում օրործման:

Վ. Պահլավունի-Թաղեկոսյան
և զինակից ընկերներ

կույքն սկսվելը, ես ըմբոշխնեցի աֆրիկուհիների այդ երգելը:

Նետոն իրական գեղեցկությունն ավարտվեց, և սկսվեց ուսանողական աղմկալի երեկույթ-հավաքը: Ես էլ կամաց-կամաց սկսեցի հետ գալ դեպի ես աշխարհն ու կրկին հայտնվեցի «Guest House»-ի նեղլիկ այն սենյակում: Բայց ներսից մի բան ինձ դադար չէր տալիս և ասես ստիպում ու ստիպում էր, որ հիշեմ, մտաքրեմ, թե այդ երբ էր, որտեղ էր, որ էլի է նման դեպք եղել, որ զգացել-հասկացել եմ, որ ինչ-որ մեկը, այսօրվա նման, ոչ թե երգ է կատարել, այլ հենց երգել է սովոր ու հորով...

ևս ապագա և պատուի ու լուրջի...
Հիշեցի... Երկի մոտ երեսուն
տարի առաջ կլիներ: Կիրովակա-
նում աշխատած տարիներին էր:
Ընկերոջ հետ, որը Թունամյանի
բավականին մոտ շառավիղներից
էր, մի կիրակի օր հյուրընկալվել
էինք գուսան Զաքարյանի տղա-
յի մոտ՝ Լոռվա սարերում գտնվող
իրենց ամառանոց-տնտեսութ-
յունում: Արդեն ահազին խմել
էինք, երբ եկավ Վարպետը: Իր
քեֆն էլ ահազին լավ էր, այնպես
որ առանց երկար-բարակ պայ-
մանականությունների, ինչպես
ասում են, «իրար մեկից հավա-
ցանք»: Քիչ անց Վարպետը նույ-
նիկ խոստովանվեց, որ մենք «իր
դուրը եկանք, իր սիրտը մտանք»:
Ու Սարու հայտարարեց, որ «Ե-
կու ունի են անոնք»:

«Լուսնակ գիշեր, զով գիշեր,
ձեր դռնովն եմ անց կենում,

- Πι ήμ ρωβσητ հայացքով,
- պատուհանիդ եմ նայում:
- Պարուհանը ունաց սրբ մար-

Արտասուբռով լիք լցված սև-սև

ՍՊԱՐՏԱԿ ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՍ

-Մոմերը, մոմերը մարե, երբանք,- տեր հոր բամբ ծայն էր, որ արձագանքեց դատարկ սրահում:

Ժամկոչը շիավատաց լսածին. կարծես ուրիշի ծայն էր եկեղեցում: Թիշ առաջ այս ծայն հավատայլներին Սուրբ գրքից խրատներ ու խորհուրդներ էր քարոզում և ուրիշ ծայն էր երկնային...

Տեսնելով, որ ժամկոչը անտարեր մնաց կամ չլսեց, տեր հայրը նորից կրկնեց.

-Խոլցա՞ր:

-Խոլչ չեմ, տեր հայր, լսածին շիավատային... մոմերը մարե՞մ...

-Սարե՛, մարե՛... երբանք...

Ժամկոչը նայեց վարպող մոմերին, ծեռքը տարավ արանքներում արդեն մի քանի մոմերը հավաքեց, հետո նայեց նոր-նոր վարպած բոցկտացող մոմերին, մեղավորի պես հետ տարավ ծեռքն ու հրաժարվեց տեր հոր հրամանը կատարել.

-Անհարմար է, տեր հայր, մինչ վերջ թող այրին ասունք...

Ասոծ տուն մտնելեմ ետք ասոնք այլևս մոմեր չեմ:

-Դարա ի՞նչ են, - նետեց տեր հայրը...

-Աղոքը են, սիրածին հասնելու մուրաց են, արու զավակ ունենալու փափագ են...

-Անկյունում բոցկտացող մոմերն ալ...

Ժամկոչը հասկացավ տեր հոր ակնարկը: Անկյունը անառակ

կնոջ մոմերն էին...

-Անոնք ալ ապաշխարանքի մոմեր են:

-Ապաշխարանքի՝,- արհամարհանք կար տեր հոր ծայնի մեջ:

-Աստծո առաջ բոզն ալ, անառակն ալ, խարերան ալ... բոլորը, բոլորն ալ հավատայցալ են...

Ժամկոչից գինի էր բոլորում: Գինու բուրմունքը տեր հորը հուշեց շետ ասելիքը.

-Մոնի կարևոր-ամկարսորի մասին ինձի քարոզ մի կարդա: Լավ է ըստ ի՞նչ եղան եկեղեցուն նվիրած գինիները:

Ժամկոչը տեր հոր ակնարկը հասկացավ՝ իր քաժին էր ուղարկում... Նետո մեղը խոստովանողի պես ավելացրեց.

-Գայքակեցաց, տեր հայր: Անգամ մը, եթե բերեն, ամենը քեզի կու տամ...

Տեր-հայրը փրկրեց.

-Ալ կրավե. Սրբազնին պիտի ըստ...

Գինին ժամկոչին ավելի համաձակ էր դարձել, ու նա էլ գորեք նույն տոնով պատասխանեց:

-Ես ալ ըսելիք ունին Սրբազնին...

-Ի՞նչ պիտի ըստ, - հեզնախանը ժախտով հարցրեց տեր հայրը...

-Օր կուգա, կըսեմ...

Տեր հայրը, վստահ, որ ժամկոչի ասածը փուչ խոսքեր են, ինքնավստահ ասաց.

-Ասորմե լավ օր չկա, ըստ նայիմ...

-Դուն Սրբազնին ի՞նչ պիտի ըստ, որ գինի կիսրեմ...

-Սիրելը մեղը է, գինեմոլ ես, պիտի ըստ...

-Դուն ալ,- ժամկոչը հազիկ զապեց իրեն ու լեզուն խածածի պես լրեց.

-Ըստ, ըստ... և ալ ի՞նչ...

Ժամկոչը խորհրդավոր լրեց ու տեր հորը ասես խնայելով՝ հարցում:

-Ըստ՝ մտ, տեր հայր...

-Ըստ, ըստ,- անտարեր քամահրանքով պատասխանեց տեր հայրը...

-Դուն ալ եկեղեցուն նվիրած մտտաքը ուրիշ բանի համար գործածեր ես:

Քար լուլքուն տիրեց: Տեր հայրը հայացք աջ ու ձախ տնտղեց, ասես ուղում եր վստահ լինել, որ սորիշ մեկը չկա: Կասկարմի կորեց, ասես գինին ոչ թե ժամկոչը, այլ ինըն էր խնել... Նետո հանցանքի մեջ բռնվածի պես գորեք շշուկով հարցրեց.

-Ո՞վ ըսավ:

-Ներծակը,- պատասխանեց ժամկոչը:

-Ներծակը... ի՞նչ ըսավ...

-Ըսավ երեցկոնց համար ազնիվ մետաքսեն աղվոր գիշերանցուն...

Տեր հայրը ընդհատելով անկապ հարցրեց.

-Ծեսա՞ր...

-Ի՞նչը,-զարմացավ ժամկոչը:

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔ

-Գիշերանոցը, վարտիքը...

-Ես ինչո՞ւ պիտի տեսնեմ:

Վարտիքը, գիշերանոցը հանողագոյնողի աջքը լույս: Մեղա...

Եկեղեցու բոլոր մոմերը գրեթե

մարել էին, կամ էլ վերջին առայժմներն էին աջ-ձախ թռչկուտում...

Միայն հեռավոր անկյան անառակ կնոջ ապաշխարանի մոմերն էին անմար բռցկտում...

Այս ինքը մեղը կա աշխար-

հում...

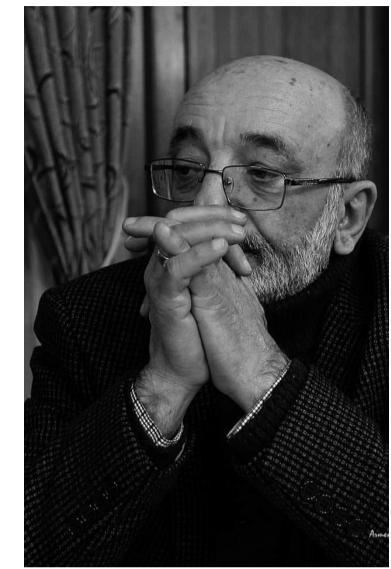
...Անցյալ դարի ուրսունականերն էին: Գյուղեզոյուղ, տնեսուն ընկած՝ ստորագրություններ էին գիշացրում: Յիշում եմ մեր գյուղ էկնիք գնում, սովորույթ համաձայն կանգ առանք իսակ դայում...

Քար լուլքուն տիրեց: Տեր հայրը հայացք աջ ու ձախ տնտղեց, ասես ուղում եր վստահ լինել, որ սորիշ մեկը չկա: Կասկարմի կորեց, ասես գինին ոչ թե ժամկոչը, այլ ինըն էր խնել... Յետո հանցանքի մեջ բռնվածի պես շանցանք ճեղ անտառում...

Եթե դա անուն է լուր հուշերով էկնիք շարունակել մեր ճանապարհ, վերջին հարցրեց.

-Ես էլի, եթ ինչ դավքար ա կը օրնտակի:

-Ստորագրություններ ենք հավքում, քեզի իսակ,- ասաց Գրի-

գոր:

-Ես էր պանի մըհա՞ր,- հարցրեց Խաչը:

-Դա, Ղարաբաղի համար է,- ասացի ես ու հետո մի քի թրահավա հարցրի:

-Կատորագրե՞ս...

Կաղ Խաչը ժայռաց ու.

-Թե ստորագրությունով դեք թուրքից Ղարաբաղը վեր ունի, հասիլ էկող գործ չի,- գնաց, կարպետի տակից հանեց երկողանի հրացան ու շարունակեց. -Թուրքը սրա ահիցը ես ա հայրի տարուց էկող դես թերվել չի...-հետո, երկի մեջ հուսախար չանելու կամ չնեղացնելու համար ասաց. -Դավարդ դեսը տուր...

Քար իսակ ստորագրությունով կամ շանցանքուն ավելացրեց. -Են, ինչ շիանց տվի, են ա Ղարաբաղը ետ պիտի ճամփեն...

Հինա, մեր գյուղի ճամփին Խաչը դայում անտառու անտառը չկատար, ներկա մասին էլ կատար անտառը չկատար...

Սեկը նստում է լուր հուշերով ին շեմին, երբ պատասխում էկնիք շարունակել մեր ճանապարհ, վերջին հարցրեց.

Մտնում, ինչպես բանական անհայտ կամ անհայտ սովոր, պանկած, աջիս անդուր պատերի պատերի մեջ հածում:

Բազում, անթվելի լուսահոգի քանի՞ ճերմակ աստղերի պես՝ երեմերից կախված...

Սեկը նստում է լուր հուշերով ին շեմին, կատար անտառը նորան շուրջում պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

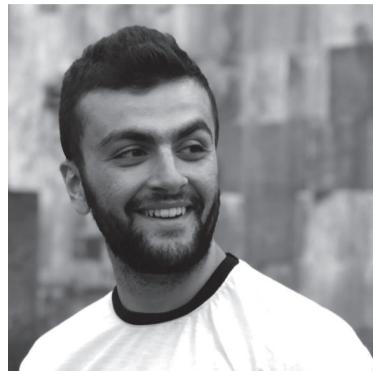
Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

Դուքս կամաց այս բանի աջքը լուրի պատահած անդուր պատերի մեջ հածում:

ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅԵՐԵՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՔՐԻՍ ԽՐՈՅԵՎ

Դեսու էիր ու պիտի մնան միշտ
Դեսու էիր. Երբ տակալին մանուկ
էի խաճառուրի մեջ փաթռուած
ու կապկապուած եւ կ'արձակէի
ճիշերս առաջին: Քունը կը հրավիրէիր
կոպերուս ու փակել կու տա-
յիր աքքերս՝ անգամ նը եւս:
Դեսու էիր. Երբ դժուարաւ թռո-
վեցի ին բառերն առաջին: Բաց
արձակեցիր լեզուս, թռիչք տուիր
բառերուս ու քեզմով կրկնեցի ես
զանոնք:
Դեսու էիր. Երբ մերժեցի պայու-
սակն ուսս առած մանկապարտէզ
երրաւ: Գոյն տուիր անոր պատե-
րուն, կեանք բերիր անոր քարե-
րուն: Եւ ես, քեզ մտքիս մեջ առած,
ամէն օր յաճախեցի այստեղ:
Դեսու էիր. Երբ բար առ բար սկսայ
կարդալ նախադասութիւնները
պատկերազարդ գիրքիս: Առանց
քեզի, ինչպէս կարդայի ճերնակ
բուրդի սեւ գիծերն այդ:
Դեսու էիր. Երբ բարդ էր շուրջը-
լորս դարձող ամէն բան, դժուար
էր հասկնալ զայն: Դուն էիր Կա-
դանդն ու Զատիկը, սերն ու հայ-
րենիցը:
Դուն էիր, որ դասի ընդմիջումնե-
րուն պարապ ժամն ու հոգին կը
լեցնէիր իմաստաւոր քու ներկա-
յութեամբ:
Եւ մնացի ինձի հետ եւ սկսայ
քեզ ճանճնալ:
Ու ճանճալով սկսայ քեզ աւելի
փնտուն, սիրել, արժեւորել:
Քեզ հետս տարի ամէն տեղ, բայց
դուն ամէն տեղ իսկ էիր:
Կու գայիր բնութեան խորեն եւ
անոր մանկեթեսն անգամ: Կը պա-
հանցէիր ականջս, եւ ես կու տա-
յի...
Կու գայիր Սուլող քամին, գլաւա-
ցող առուեն, մեր տամ դիմացի
ծարին սօսափող տերեւներէն,
կու գայիր էակներէն այդ թռչող,
անգամ կու գայիր փողոցի դրսե-
րէն ճոճաքաղոյ: Դուն ամէն տեղ
էիր եւ ուշադրութիւն կը հայցէիր:
Դեսու էիր դուն.
Եկեղեցւոյ գմբերին տակ՝ երբ հա-
րազարդ մը սուգը կրեցի:
Աղօքներուս մէջ՝ երբ առաջին
խնդրանք երկինք բարձրացու-
ցի:
Սրահներէն ներս՝ ուր բացակայու-
թեամբ անկենդան խաղաղութիւն
մը պիտի տիրէր: Խնդրութերում վարպետորէն հիւ-
սեցիր ու շաղկապեցիր յիշատակ-
ներն ամոռոաց:

Դուն կայիր ժխրուին մէջ ու անդոր-
րին...
Կայիր երբ մթագոնող երկինքն
կրակէ բեկորներ կը տեղային վի-

րաւոր քաղաքին վրայ:
Խեղդեցիր աղմկոտ լրութիւնը հո-
գիներու:
Մնոքնեցիր բաց վերքերը բորբո-
քող՝ գերդ բալասան:
Ու եղար տակալին հետս երբ
ապրեցայ իմ սէրն առաջին, եւ յու-
սախարութիւններն իմ բոլոր:
Խնաստաւորեցիր ամէն զգացում.
յիշել ու մոռնալ տուիր, հրահան-
գեցիր շինել եւ քանդել, քամել անտե-
սէլ, շրջանցել: Տուիր ինձի ինած ինա-
րութիւնները բոլոր, բոլոր կարու-
թիր կու գայիր, կը տեւէիր, կը
մնայիր:
Մէջ մը օձիքս կը հանէիր դէպի
վեր, մէյ մը ոտքս կը քաշէիր դէ-
պի վար:
Եւ ես կը հետեւէի, կը հնազանդէի:
Եւ Յոն էիր...
Յոն էիր մայամուտին եւ արեւա-
ծագին՝ ականջիս մէջ ու մաշկիս
վրայ:
Յոն էիր ուրախութեան սահման-
ները ջնենու, ցասումի դարնու-
թիւնը քաղցրացնելու:

ՅԱԿՈԲ ՏԼՏԵՄ

ԾԱՌԻԿՍԵՐՈՒ ԵՐԳԸ

Ծաղիկներն այնքան խաղաղ են,
բարի,
միշտ մէկը միասին անուշ բուր-
նունքը
Երբեք չի փակեր,
եւ չի խափաներ:
Այլ մէկը միասի հոտս ու բուրմուն-
քը
իր մէջ քաշելով,
եւ մերժելով,
կըլլայ աւելի կատարեալ... զու-
լալ:

Եւ ծաղիկները միասին ծաղկած,
համասեռ լուծուած...
հողին աղօքը,
բնութեան երգը,
իրենց բուրմունքը... իրենց գոյ-
ներով,
զիս կը հասցնեն:

Եւ ծաղիկները... փխրուն, բայց
կայուն,
մեզի չեն նմանիր:
Ոչ կարիճներէն, ոչ ալ օձերէն

անոնք կը վախման:
Եւ երբ մահանան,
կամ բոցերու մէջ անոնք վերա-
նան,
միշտ ուրիշ,
միշտ ուրախ, զուարի,
լուր կը հեռանան...
Բանի որ անոնք շատ լաւ գիտեն,
որ
իրենցմէ ծնած, ուրիշ տեղ ինկած
Ծաղկափոշներ,
Գումեր փուեններ,
Ուրիշ հոդի մը սրտեն կը պայքին:
Եւ ուրիշ մոռնալ տուիր, բոլոր
կարտի բեմագործիւնները:
Դուն կու գայիր, կը տեւէիր, կը
մնայիր:

Եւ մեղալուս,
ափիս մէջ սեղմած,
կամ ծաղկամանիս մէջը գետե-
ղած,
Ծաղիկի մը չափ չկրցայ ըլլալ...

ՅԱՐՎԱՐԴ (ՅԱՐՈՒԹ- ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ)

ԱՊՐԻԼ 24

Գարուն էր
Գարունեն փոխս առի «Գար»

Արիս էր
Արիսնեն փոխս առի «Րիմ»

Եւ ապրիլ ամսուն ծնունդ առաւ
կարմիր բար մը նորեկ
անունը Գարիւն

Գարիս էր
ծլած օրն իսկ մեռաւ
արիւնաքամ

ԵՐԱՎՆ ԳՈՒՅՆՈՒՄՃԵԱՆ

ԳԱՐՈՒՍԱ ՆՄԱՆ

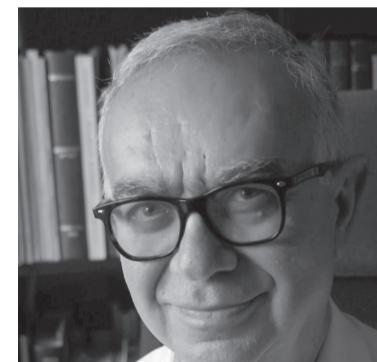
Գարնան նման յորդ վարարին,
Ավերես դուրս կենսողորուին,
Թօրուած մէգն ու ցաւը սրտիս,

տրված է 21.03.2005թ.
հեռ. (094) 53 44 64
Խմբագրական խորհուրդ
Գլխավոր խմբագիր՝
Ողակ Յովհաննիսյան

Կարկաչահոս լուսահոսիմ...
Զրվիժանամ յորդահոսան,
Զուրերէս լոյս թող կայծլստայ,
Լոյս շատնայ ու ծաւալի,
Խուժմ բոլոր խորշերն մթին...
Զուրս հասնի ծարաւ հոդին,
Զուրս հասնի պապակ պրտին,
Զայն ես բաշխեն առատորէն,
Լիման զուարի իմ բաշխումես...

Զուրս յորդուն դառնայ աւիշ՝
Զորցած ծարին անգամ վտիտ,
Թող բոլորչի անոնք սիրոյ
Շրաշամնան տենչ ու տենդով...

Գարնան հրաշքով լուսողորուին,
Գարնան շունչով շնչաւորին,
Շառս ծաղկի գարնանավառ,
Նյոյս ու բարիք տեղայ վարար:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԻ ՍՈՒՇԱՎԿԸ

Յօրաքրօնս աղուսի արծարա-
գոյն մուշտակը իին
խոհանցի ժամգոտ գամէն
կախուած է նեռ ...

Իմ մանուկի աչքերս՝ մեծ
բացուած են հոն,
իսկ ես զգոյշ, քայլերով փոքր
կախարդական աշխարհէն ներս
կը սպողին:
Չով ու կիսամուր այդ սենեակին
մէջ, սմբուկն ու չորցած պղպեղով
կարմիր
մանեակներու պէս
շարուած կը շարժին թելերու
վրայ:
մէծ գուրբերու մէջ՝ իտ կայ ու
թրուաշ,
ճերմակ պարկերում՝ ծաւար ու
թրինձ,
իսկ աղուսը այդ աշխարհին տի-
րակալն է ...

Բակին անկիւնը՝ ջրիորը կար, ուր
գահավիժեցաւ
լարախաղացի չափ ծկուն կա-
տուն...
Եւ ատկէ անդին ջրիորը մահն էր,
իր խորհրդաւոր մուրով, խորու-
թեամբ,
կարկաչով ջուրի...
Սակայն ինչո՞ւ հոս չես յիշեր
ամառնային գիշերունը արեւե-
լեան այդ քաղաքին,
երբ տախտակ սանդուխներէն

Կելլէին վեր՝
տանիքներուն քնանալու,
եւ աստղերը կը հաշուէիր.
կես գիշերին կարբնայիր՝
մաղին տակէն մածուն, պամիր,
խաշած ցորեն համտեսելու,
մոռցած աղուէսը եւ ջրիորը խոր...

ԽԱՎԻԿ ՏԵՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

ԳԱՐՈՒՍ ԵՐ, ԿՈ ՅԻՇԵՍ, ԵՐԲ
ԿՈՒԻՆ ՍԿՍԱՒ

Կարծեն ծմեռ է հիմա՝
տարիներ յետոյ,
ուն կը գրեմ,
արինն առատ է,
թերուածը կը հոսի,
պատերազմ է միշտ
և յետոյ ոչինչ:
Պատերազմ է և բառերը
կը մեռին,
անբաղ կը մնան,
յետոյ ի՞ց...

պատերազմ է, հասկանալի է,
ոհակները չեն հաշուեր:

Սուրի խաւարման մասին
Որքան լոյս փնտուս
նուրն այնքան, եւ աւելի՝,
պիտի խաւարման:
Սորվիր յանձնուկի անոր,
գիշերանալ անառաւուտ,
գուել,
լուել
եւ անհետանալ:
Սեւ խորոշ մը ըլլալ
տիեզերքը կլանել
ԶԳՈՅԱՆԱԼ:

Եր լոյսերը մարին
և սրահի մէջ մնաս առանձին
պաստառին դիմաց հսկայ,
յիշտ որ դուն չես հանդիսաւեսը
այլ միւսները
որոնք ֆիլմերուն մէջ որ տեսար
մինակութիւնդ բեմականացուցին
որպէս կեանք
և մոռացում:

Բառերու սէրն ամենակրքու
հաշմանդամեց գրիչս:
Աւարտն այս բերուածին
անկարելի է:
Իսկ միւսը,
որ սկսաւ այն ատեն,
չկայ արդէն:
Գիտեմ,
մահը չէ մոռցած զիս:

Եւ թերուածն ալ օր մը պիտի
վերջանայ:

Եջ կազմեց
Նունե Նիկողոսյանսը

Յրատարակված է ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության աջակցությամբ: